

Motion till riksdagen 2005/06:Bo279

av **Annelie Enochson (kd)**

Mobilmaster

Motionen delad mellan flera utskott

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om att krav skall ställas på operatörerna att i varje kommun omgående presentera en mastplan över hela sin utbyggnad i kommunen.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om att regeringen skall samordna alla mastplaner och göra dem tillgängliga för allmänheten.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om att krav skall ställas på kommunerna att bättre informera medborgarna om mastplanerna och att informationen skall gälla mastlokaliseringar, masts höjder, strålningsförändring i närområdet och gränsvärden.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om att krav skall ställas på operatörerna att redovisa strålningsvärden vid basstationerna som registrerats vid mätning utförd av en oberoende mättningsman.¹
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om lokaliseringen av 3 G-mobilmaster.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om resurser till obunden forskning.¹
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om att i plansystemet kunna markera områden där inga mobilmaster eller antenner får uppföras, s.k. lågstrålande zoner.

¹ Yrkandena 4 och 6 hänvisade till MJU.

Fel! Okänt namn på

Motivering

Televerket introducerade på 1980-talet det nordiska mobiltelefonsystemet NMT 450 i Sverige. Detta var ett analogt system avsett att överföra tal. I mitten av 1980-talet kompletterades mobilnätet med NMT 900 som hade en större täckning över landet. Under 1990-talet utvecklades GSM-systemen (Global System for Mobile Communication). Detta system är digitalt, vilket innebär att det kan överföra data, fax och en del andra informationstjänster. Systemet utvecklas fortfarande, och en ny teknik införs för att öka överföringshastigheten i nätet. Det som nu är på väg att byggas kallas allmänt för den tredje generationens mobilsystem UMTS (Universal Mobile Telecommunication System), som har väsentligt högre överföringshastighet än sin föregångare GSM. Nu tänker man sig överföring av bilder, tal, text m.m., och UMTS kan sägas vara ett trådlöst Internet. Om överföringshastigheten i GSM motsvarar drygt en halv A 4-sida text per sekund kommer UMTS att kunna överföra 125 stycken A 4-sidor per sekund. Överföringshastigheten i ett vanligt datamodem motsvarar knappt fyra A 4-sidor skriven text per sekund. Bredband har en överföringshastighet som motsvarar 625 A 4-sidor skriven text per sekund. Den höga överföringshastigheten i UMTS-nätet innebär att avstånden mellan basstationerna (master, antenner och teknikkodrar) blir betydligt kortare än i GSM-nätet. Antalet nya mobilmaster kommer att öka väsentligt genom utbyggnaden av UMTS-nätet. Basstationer kommer att vara delar i ett heltäckande nät – ett "fisknät" där den ena stationens placering har betydelse för var den andra skall stå. Flyttar man en basstation i nätet kommer det att påverka hela nätet. Det visar sig att i en stadsmiljö kommer antenner att placeras med ca 250 meters mellanrum och på landsbygden med en knapp mils mellanrum. De nya masterna är mellan 40 och 60 meter höga fackverksmaster. I dag finns det ca 5 000 master för GSM-nätet.

Regeringens och myndigheters agerande

Regeringen har genom Post- och telestyrelsen (PTS) i december 2000 gett fyra mobiltelefonoperatörer tillstånd att bygga ut nät för tredje generationens mobiltelefoni (UMTS-nät). De fyra operatörerna är Vodafone, Tele2, Orange och Hi3G. Tillstånden är gratis, och kravet på motprestation från det offentliga är att nätet skall ge mer än 99,8 % av befolkningen tillgång inom högst tre år. Ett ytterligare krav är att varje operatör skall uppnå minst 30 % täckning med egen utrustning samt klara detta innan den 31 december 2003. Operatörerna har i sina ansökningar förklarat sig vara beredda att uppfylla dessa krav genom att bygga 60 000 basstationer. Det ställdes krav från PTS att operatörerna skulle successivt med början den 1 januari 2002 kunna tillhandahålla nätkapacitet. Vid tillståndsgivningen ställdes inga krav på hänsyn till natur- och kulturvärden eller på samutnyttjande operatörer emellan. Därför gav regeringen i januari 2001 ett uppdrag till Boverket att i samarbete med Riksantikvarieämbetet, Naturvårdsverket, Post- och telestyrelsen, Glesbygds-

verket och Svenska Kommunförbundet belysa vilken inverkan en utbyggnad av det nya mobiltelenätet kan få för främst natur- och kulturvärdena. Myndigheterna skulle också belysa vilka samordningsmöjligheter eller problem som kan aktualiseras. Uppdraget redovisades till regeringen den 11 maj 2001. Boverket skriver i sin rapport att det kan komma att uppstå konflikter med natur- och kulturvärdena om operatörerna inte samnyttjar sina master. Det kan också uppstå konflikter med utbyggnaden när det gäller störningar i närheten av flygplatser och luftfartsradioanläggningar och där flygningar på låg höjd försvåras. Boverket skriver vidare att om det skall bli möjligt att genomföra utbyggnaden inom den begränsade tid som står till förfogande krävs omfattande med- och samverkan från operatörernas sida. Operatörerna bör även så långt möjligt samordna sin radioplanering och samutnyttja telemasterna. Vidare skriver Boverket: "Avsaknaden av övergripande bedömningar måste kompenseras genom att operatörerna tidigt förser prövande myndigheter med tillräckligt underlag."

Aktuell situation

Det är kommunerna som har ansvaret för den fysiska planeringen och avgör mark- och vattenanvändningen i sin kommun. Detta kallas för planmonopolet och regleras i plan- och bygglagen (PBL). Kommunerna ansvarar också för hur den lokala miljön skall utformas och för hälsan och säkerheten hos sina kommuninnevånare. Alla nya master kräver bygglov enligt PBL 8 kap. 2 § 5. Enligt PBL 3 kap. 1 § skall byggnaderna ha en yttre form och färg som är estetiskt tilltalande. Master räknas som byggnadsverk. I PBL 2 kap. 1 § och 2 kap. 2 § står det om de allmänna intressen som skall beaktas vid planläggning och krav på att mark- och vattenområden skall användas så att man når en långsiktigt god hushållning. Såväl mark- som fastighetsägare har fått många förfrågningar från operatörerna om placeringar av basstationer på sina fastigheter. Därför har SABO (Sveriges Allmännyttiga Bostadsföretag) och Fastighetsägarna Sverige gemensamt utarbetat en policy för uppsättning av basstationer för mobiltelefoni. I policyn har utarbetats riktlinjer för mätning av strålning, tekniskt utförande och avtalstider mellan fastighetsägaren och operatören. Svenska Kommunförbundet beräknar att antalet nya master vid en samordning mellan operatörerna, kommunerna och länsstyrelsen kan bli 10 000 för hela landet. Operatörerna har gemensamt bildat bolag för att samordna sin nätutbyggnad. Hi3G har tillsammans med Vodafone och Orange bildat ett bolag som heter 3G Infrastructure Service AB. Detta bolag skall bygga och driva UMTS-nät som täcker 70 % av befolkningen, vilket är i stort sett hela Sverige förutom Stockholm, Göteborg, Malmö och Karlskrona. Inom dessa områden kommer utbyggnaden att ske av de olika operatörerna separat. Detta sker eftersom PTS krävt att 30 % av befolkningen skall täckas in av egna nät. Tele2 och Telia samarbetar i ett gemensamt bolag, Svenska UMTS-Nät AB, när det gäller utbyggnaden av nätinfrastrukturen. Villkoren för att få tillstånden var som redovisats ovan att operatörerna skulle tillhandahålla

Fel! Okänt namn på

nätkapacitet senast den 1 januari 2002. Premiären var minst sagt blygsam genom att de fyra operatörerna byggde upp var sitt nät som täcker några enstaka kvarter vardera.

Operatörerna har den 1 mars 2004 lämnat in sina rapporter om täckningsgrader för 3 G till Post- och telestyrelsen. Det visade sig där att Hi3G(3) täcker totalt ca 67,5 % av befolkningen. Svenska UMTSlicens täcker ca 74 % och Vodofone har angivit en täckningsgrad på 66 %. Regeringen bör snarast göra en sammanställning och en samordning av alla master i landet och deras räckvidd. Detta efterlyser bland annat försvaret och flygvapnet. Sedan mars 2004 har nätet byggts ut vidare men är inte ännu fullt utbyggt.

Försiktighetsprincipen i miljöbalken tillämpas på ett föredömligt sätt i vissa länder i Europa. I motsats till i Sverige har myndigheterna där full kontroll på hur 3 G-utbyggnaden genomförs.

Behov av samordning och tydligare planering

Landskapsbilden kommer att förändras med den nya teknikens anläggningar. Det är därför av stor vikt att försiktighetsprincipen tillämpas så att man inte förstör natur- och kulturvärden för kommande generationer. Likaså är det viktigt att medborgarna är med i planeringsprocessen och får ett inflytande över var masterna skall placeras. Regeringens beslut i december 2000, som innebar en snabb utbyggnad, har visat sig få allvarliga konsekvenser ute i kommunerna när byggloven skall ges. Medborgarna körs över och man beaktar enbart tidsaspekten för operatörerna och inte medinflytandet för medborgarna. Regeringen har genom sitt uppifrånperspektiv helt glömt subsidiaritetsperspektivet. Här är det inte frågan om "rätt makt på rätt plats" utan om statligt styrda licenser som delats ut och där kommunernas självbestämmande inskränks kraftigt. Man får inte bortse från den oro som en del människor hyser när det gäller strålningen från master och antenner. Vi vet ännu för lite om vilken verkan denna strålning har på människan, eftersom det är en relativt kort tid som dessa master och antenner har varit i bruk och forskningen inte har kommit särskilt långt. Det är därför av stor vikt att antenner och master placeras så att de boendes oro begränsas. Av solidaritet till de svaga, i detta fall de elöverkänsliga, måste utbyggnaden gå varsamt fram för att inte vi senare skall få allvarliga konsekvenser när forskningen hunnit ikapp utbyggnaden. Avgörande för att hålla nere antalet master och därigenom minimera påverkan på landskapsbilden är att samordningen fungerar dels mellan operatörerna, dels med befintlig infrastruktur. Det är viktigt att befintliga master och höga byggnader som kyrkor, silor, industrier m.m. så långt som möjligt används för att minimera antalet nya master. Lika viktigt är att operatörerna samordnar sina nät och samutnyttjar varandras master. Under hösten 2002 har samarbetsavtal tecknats mellan de olika operatörerna som möjliggör ett samutnyttjande av varandras master. För att planeringen och samordningen ska fungera på ett önskvärt sätt är det väsentligt att kommunerna i ett tidigt skede informeras om hur operatörerna planerar sin mastutbyggnad. Risk finns

annars att kommunerna, pressade av den utbyggnadstakt operatörerna förbundet sig vid, kan tvingas till en bristfällig behandling av planärendena. Runtom i landet råder i dag en osäkerhet när operatörerna, före det att bygglovsansökan görs, uttalar mer eller mindre officiella avsiktsförklaringar och inkommer med förfrågningar om enskilda lokaliseringar till kommunerna. Det krävs ytterligare åtgärder för att möta den osäkerhet som finns bland allmänheten och för att stärka medborgarnas inflytande i processen. Dels bör krav ställas på kommunerna att bättre informera invånarna om mastutbyggnaden, dels bör hårdare krav ställas på operatörerna att redovisa strålningsvärden.

Ytterligare synpunkter på lokaliseringen

Planeringen bör inriktas mot en så hög grad av samordning och samutnyttjande av masterna som möjligt. Kommunerna bör utveckla samarbetet över kommungränserna för att minimera antalet master. Länsstyrelsen bör agera enligt PBL 12 kap. som gäller mellankommunala intressen och se till att en samordning sker mellan kommunerna. Kommunerna bör markera strålningsfria/mastfria zoner eller områden med begränsad elektromagnetisk strålning i översiktsplanerna. Större resurser bör satsas på forskning för att skapa en samlad bild över eventuella risker med radio- och elektromagnetiska fält från apparater, master och nät. Regeringen måste noggrant utvärdera tillståndsgivningen och dess avsaknad av krav på samordning och hänsynstagande till miljö och landskapsbild.

Samlokaliseringsutredningen (dir. 2005:16) har i sitt direktiv fått uppgiften att undersöka behovet av ändrade regler för samutnyttjande av master m.m. som ingår i det allmänna kommunikationsnätet för elektronisk kommunikation.

Behov av ökad forskningsfinansiering

Många människor är i dag oroliga för att exponeringen för elektromagnetisk strålning ökar kraftigt i vårt samhälle utan att det finns någon ordentlig forskning och uppföljning av riskerna. Utbyggnaden av master för 3 G-nätet innebär att vi utsätts för mer strålning än tidigare även om vi privat avstår från att använda mobiltelefoner.

Utifrån den forskning som finns i dag kan man inte bortse ifrån att det kan finnas hälsorisker i samband med exponering från mobiltelefoner och master. Ett ytterligare bevis på detta är den holländska studien "Effects of global communication system radiofrequency on well-being and cognitive functions of human subjects". Det finns därför all anledning att stimulera en bred forskning inom detta område.

De som i dag varnar för att hälsorisker i samband med strålning från mobilmaster och mobiltelefoner inte är tillräckligt klarlagda hänas för teknikfi-

Fel! Okänt namn på

entlighet, och de studier som stöder oron anklagas för bristande vetenskaplighet. De rapporter som påvisat reaktioner på cellnivå vid exponering för strålning kallas otillräckliga. Det finns dock tillräckliga underlag för att det ska gå att dra slutsatsen att det behövs mer forskning. Att cellförändringar upptäcks i vissa studier är en tydlig varningsklocka. Människor som använder mobiltelefoner mycket klagat ofta över minnesstörningar och andra besvär. Sådana risker ignoreras förr, men det är inte en klok politik att sopa dem under mattan. I stället bör mer forskning bedrivas för att i bästa fall stilla den oro människor känner eller i värsta fall kartlägga de ökade riskernas omfattning så att de kan motverkas effektivt.

Tyvärr är dock verkligheten att forskningsanslagen minskar. Mindre och mindre resurser används för att följa upp risker som ökar. En stor del av forskningen läggs i stället över på samma företag som tillverkar och säljer mobiltelefoner. Den bristande satsningen på obunden forskning om strålning och hälsa är en hälsorisk i sig eftersom den bidrar till människors ökande oro.

Det behövs därför en bred satsning inom detta område, dvs. en satsning som omfattar både forskare som ställt sig kritiska till utbyggnaden av t.ex. 3 G och de som inte bedömer att det finns några risker.

Ett sådant initiativ är rimligt också ur aspekten att Sverige är en stor producent av produkter inom mobiltelefonin. Det är att ta ett långsiktigt ansvar inför dem som vi säljer till. Behovet av en sådan forskning framfördes vid riksdagens hearing om mobilstrålning och hälsoeffekter från både Statens strålskyddsinstitut och forskare. Därför bör regeringen skjuta till resurser till obunden forskning genom att ta initiativ till en fristående kommission som kan granska den utförda forskningen och beställa nya studier där det behövs.

Behandlingen i riksdagen

Under förra riksmötet behandlade bostadsutskottet en liknande motion i betänkande 2004/05:BoU11. Utskottet avstyrkte motionsförslagen och hänvisade bl.a. till miljöbalkens försiktighetsprincip och det kommunala planmonopolet. Tyvärr är det kommunala planmonopolet delvis satt ur spel eftersom regeringen redan avtalat med operatörerna att de får och skall bygga ut sina nät över hela Sverige. Oron växer i Sverige över denna gigantiska utbyggnad. Det är därför av stor vikt att motionens förslag behandlas skyndsamt i riksdagen och genomförs.

Plan- och bygglagskommittén har i september inlämnat sitt slutbetänkande till miljöministern. I ett särskilt yttrande anförde jag det viktiga att man i plansystemet ska markera områden där inga mobilmaster eller antenner får uppföras, s.k. lågstrålande zoner. Ett sådant planinstrument borde ha inrättats inom ramen för den nu aktuella revideringen i PBL.

Fel! Okänt namn på

Stockholm den 19 september 2005

Annelie Enochson (kd)